

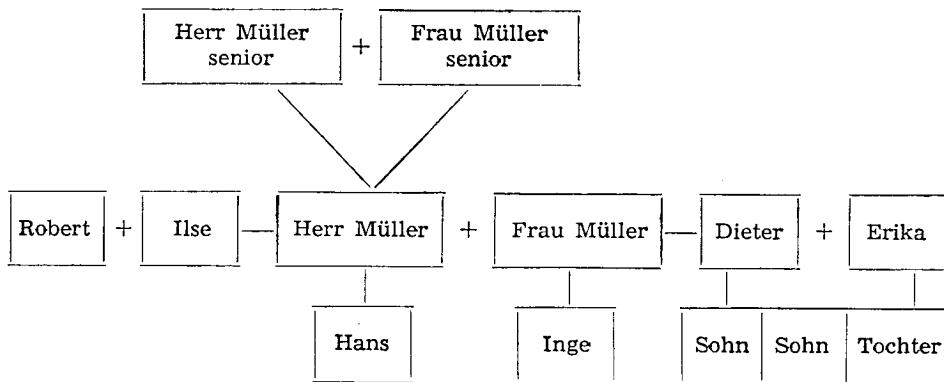
Gertruda Postl-Božić

EMISIJE ŠKOLSKOG RADIJA U NASTAVI NJEMAČKOG JEZIKA

Danas često možemo čuti pitanje — izrečeno eksplicitis verbis ili samo naznačeno u kontekstu — da li radio-emisije na stranim jezicima još imaju smisla kad postoje kompletniji mediji: AV-udžbenici sa svim nužnim pomagalima i televizija. Pogotovo jer nam je impresivnost slike bilo koje vrste dobro poznata, a o fascinaciji, koja za većinu naših ljudi još uvijek proizlazi iz televizije, da i ne govorimo. Ali usprkos tome odgovor na naše pitanje bit će potvrđan. Ne samo zbog toga što je radio odnosno magnetofon jeftiniji od televizora ili što se mnogo lakše može organizirati nastava s presnimkama radio-emisija nego li uskladiti raspored s terminom emitiranja TV-emisija nego i iz principijelnih razloga: radio-emisije bolje nego i jedan drugi medij služe razvijanju sposobnosti slušnog razumijevanja na stranom jeziku. Nije li svatko od nas mnogo puta doživio da nam učenici bilo kojeg stupnja i bilo kojeg uzrasta ne mogu razumjeti što im »kažemo«, ali čim vide isti tekst *napisan*, odmah je sve u redu. I upravo razvijanje sposobnosti naših učenika da razumiju neki tekst koji su samo čuli, tzv. Hörverständnis, najbolje ćemo postići radio-emisijama, gdje im pri razumijevanju ne pomaže slika kao kod televizije ili AV-metode, a osim toga, što je isto tako vrlo važno, priviknut ćemo ih da razumiju i druge ljude, a ne samo nas, tj. svoje nastavnike. Jer i to je poznata činjenica da svaki čovjek ima svoj način izgovora, svoju intonaciju, ritam govora, svoj vokabular itd. Za ilustraciju kako to ne treba olako shvatiti nek nam posluži anegdota s prošlog seminara za nastavnike njemačkog jezika u Brelima. Dok sam govorila nastavnicima o važnosti sposobnosti auditivnog razumijevanja i prilikom slušanja prvog dijela jedne radio-emisije, osjetila sam kako manje-više svi misle da je to razumijevanje najlakša stvar (jasno, jer se radilo o tekstu koji je bio znatno ispod *njihovih* mogućnosti) sve dok se u tekstu nije pojavila adresa: Hamburg, Fuhlsbütteler Chaussee. Namjerno nisam ime ulice napisala na ploču i onda je trebalo i te koliko puta vraćati vrpcu, raščlanjivati, objašnjavati, ispravljati, dok su nastavnici pravilno čuli ime. Priznajem, to je bila ekstremna situacija, jer nam pri razumijevanju vlastitih imena ne pomaže ništa, niti stvarni kontekst, niti predznanje niti bilo što. Isto tako moram reći da ne bih nikada u razredu potrošila toliko vremena za tu posve nevažnu stvar, to bi možda bio zadatak na vrlo, vrlo naprednom stupnju, npr. za nastavnike. — Da odmah spomenemo i drugi element, koji, doduše, posjeduju i AV-tečajevi i televizija, naime, učenici će imati prilike čuti više ljudi, dakle razgovor u pravom smislu riječi, i to pretežno ljude kojima je njemački materinski jezik. Tempo govora vrlo je blizak prirodnom tempu razgovora, što je također važno, jer smo mi nastavnici — to je neka vrsta profesionalne deformacije — skloni da govorimo suviše polako i suviše razgovijetno, a na kraju krajeva želimo osposobiti naše učenike za razgovor s ljudima kojima je njemački materinski jezik, pa govore brže i ne tako pažljivo artikulirano. Naravno, to nam s druge strane na-

meće zadatak da emisiju izaberemo u skladu s predznanjem našeg razreda odnosno grupe. Drugim riječima, ne smije biti previše nepoznatog vokabulara, a pogotovo ne mnogo nepoznatih konstrukcija.

Radi razvijanja »Hörverständnisa« dat ćemo da učenici narativne dijelove emisija samo slušaju. Na primjer, želimo li uvježbati najvažnije izraze za rodbinske veze, uzet ćemo tekst što ga Hans govori na početku emisije »Zu Hause«¹. Nakon prvog slušanja provjerit ćemo pomoću nekoliko pitanja jesu li razumjeli osnovno. Zatim ćemo tekst još jednom preslušati. Onda treba objasniti neke izraze koji nisu poznati, bit će to vjerojatno »Geschwister«, »Großeltern« i možda još koji. Ne bi bilo loše da tekst preslušamo i treći put. A onda ćemo vježbati, i to možda na osnovi ovog »genealoškog stabla«, koje će nastavnik projicirati pomoću grafoskopa ili nacrtati na ploču.

Neka najprije učenici imitiraju Hansa i pokušaju, kad nastavnik pokaže »Herr Müller und Frau Müller«, kazati: »Herr und Frau Müller sind meine Eltern.« Zatim će nastavnik pokazati na »Inge«, a učenik neka kaže: »Inge Müller ist meine Schwester«. Ili: »Ich habe eine Schwester; sie heißt Inge Müller«. I tako dalje dok niste prošli svu obitelj. A zatim će sve ponoviti sa stanovišta Inge. Onda treći put, ali sad u trećem licu: »Herr und Frau Müller haben zwei Kinder, einen Sohn und eine Tochter. Der Sohn heißt Hans, die Tochter...«. I tako možemo varirati dok nismo sve uvježbali.

Ova nam je vježba otkrila i drugu osnovnu svrhu radio-emisija — a to je razvijanje sposobnosti govora, najprije u obliku ponavljanja, a onda i slobodnog govora. Toj svrsi doduše služi i AV-metoda, jer magnetofonsku vrpcu možemo zastavljati i vraćati zaista po potrebi. I zato se ne treba nikako ograničiti samo na ponavljanje onih rečenica koje su u radio-emisijama posebno predviđene za to, trebalo bi ponavljati čitave dijaloge. Nakon svake rečenice treba pritisnuti stop-polugicu (momentani stop) i pauzu držati tako dugo koliko je potrebno da učenici ponove rečenicu. Emisije su pisane tako da je pretežni dio rečenica vrlo kratak, tako da se može najednom upamtiti odnosno izgovoriti, a gdje to nije bilo moguće, napravljani su rečenični nizovi odnosno sklopovi, koji se lako mogu dijeliti na pojedine elemente. Samo nastavnik to mora sebi unaprijed pripremiti, mora točno znati gdje može prekinuti koju rečenicu. A osim toga i sposobnost pamćenja treba razvijati, tj. početi ćemo s posve kratkim rečenicama da bismo ih zatim postepeno, vrlo postepeno produljivali. Pri ponavljanju treba zahtijevati da učenici što vjernije imitiraju spikera, a naročitu pažnju treba obratiti intonaciji rečenica, koja je kod nas do sada bila prilično zanemarena. Drugim riječima, treba ispravljati učenike pri ponavljanju. Nikako ne smijemo dopustiti da učenici samo govore, pa što ispalo da ispalo. Pri tom ćemo primijetiti da učenici, pogotovu u početnom stadiju učenja,

¹ Zbog ograničenog prostora nismo bili u mogućnosti objaviti emisiju pod naslovom »Zu Hause«. Emisija se može preslušati u Skolskom radiju, Zgb, Jurišićeva 4.

uopće neće biti svjesni svojih pogrešaka, uopće neće »čuti« da su rekli nešto drugo negoli spiker. Ali zato je nastavnik tu da ih ispravlja. Isto tako ne valja dopustiti da cijeli razred ponavlja u koru. To se može samo onda kad još nikad nismo s dotičnim razredom radili na taj način (bez obzira na to je li to njemački ili neki drugi predmet). Ali čim djeca prevladaju osnovne »Hemmunge«, treba ih podijeliti u grupice od 5 do 7 učenika, a svaki učenik mora znati u kojoj je grupi. Treba im samo prstima pokazati redni broj grupe koja će ponoviti dotičnu rečenicu, i to naravno uvijek napreskok, tako da nikada neće unaprijed znati koja će grupa doći na red. Kad budemo prvi put organizirali takav način rada, potrošit ćemo prilično vremena, ali kasnije, kad se uhoda, funkcionira vrlo brzo. I kad učenici ponavljaju u malim grupama, nastavnik može čuti njihove greške i ispravljati ih, odnosno može zahtijevati da ih drugi učenici isprave.

Taj nas način rada dovodi i do osnovne svrhe učenja stranog jezika, tj. do sposobnosti slobodnog govora. Tom cilju služe i radio-emisije. Naime, pošto smo nekoliko puta ponovili dijaloge, zahtijevat ćemo da ih učenici »reproduciraju«, tj. da ih manje ili više točno ponove s podijeljenim ulogama, naravno sad bez magnetofona. Opazit ćemo da učenici vrlo brzo nauče napamet te rečenice. To bolje. Učenje napamet u nastavi živih stranih jezika velika nam je pomoć. Pri tom »reproduciranju« dijaloga učenici treba da što vjernije slijede predložak; da bismo im olakšali taj posao, treba im u natuknicama napisati kostur dijaloga na ploču. I tom prilikom treba naročitu pažnju obratiti idiomima koji se u tom razgovoru javljaju, tj. treba zahtijevati da ih učenici svakako upotrebljavaju. To ponekad nerado čine, ali ne smije se nipošto popustiti. Raširena je predrasuda da je samo u engleskom jeziku idiomatika važna, što nikako ne odgovara stvarnosti. U svakom jeziku, pa tako i u njemačkom, idiomatika ima važnu ulogu pa joj treba obratiti vrlo mnogo pažnje.

Zatim dolazi najvažniji dio posla, primjena naučenog na vlastiti život. Počet ćemo na najnižem stupnju. Na primjer, pošto smo obradili prvu emisiju »Wer bin ich? Was bin ich?«, zahtijevat ćemo da se svaki učenik predstavi, npr. »Mein Name ist Ivica Kovačević. Ich bin 12 Jahre alt. Ich besuche die Grundschule...«. Pa onda nešto kasnije: »Mein Vater heißt Mato Kovačević, er ist 41 Jahre alt und ist Techniker«. Naravno, svaki učenik govori podatke o sebi. Što ne znaju (npr. nazive zvanja), kazat ćemo im mi, a neka najvažnija napisat ćemo i na ploču (Bauer, Arbeiter, Beamter, Arzt itd). Zatim takve jednostavne opise njihovih porodica kao što je ona već spomenuta Hansova iz emisije »Zu Hause«, ili opis stana odnosno kuće po uzoru na Dragičin list iz emisije »Wer bin ich? Was bin ich?«. Kasnije će slijediti nešto kompliciraniji dijalozi prilikom kupovine u raznim dućanima ili telefonskih razgovora (odnosi se na emisiju »Telefongespräche«) s posve određenim zadatkom, npr. da osoba koju traže nije kod kuće ili da je netko zabunom nazvao pogrešni broj i sl., naravno uvijek tako da upotrebljavaju što više izraza koje su naučili u toj situaciji. Treba paziti na to da učenici logično reaguju na replike svojih »sugovornika«, a ne da jedan samo mehanički ponovi napamet naučeni dijalog ako je jedan drugi jednu repliku dao malo slobodnije. Na primjer, ako je u telefonskom razgovoru jedan učenik rekao: »Hier Gustav Berger«, treba paziti da drugi učenik, koji igra ulogu Hansa, ne kaže automatski — kako je u originalu — »Guten Tag, Frau Berger«. Svakako, treba dopustiti učenicima da se udalje od predloška, ali pod uvjetom da govore korektno i da ne ispadaju besmislice.

Navest ćemo još neke prednosti radio-emisija. Sada se emitiraju dva ciklusa: jedan s emisijama literarnog sadržaja namijenjen višim razredima gimnazija, o kojem ćemo opširnije govoriti drugom prilikom, i drugi, koji je posvećen isključivo suvremenom govornom jeziku. Mislimo da time dopunjavamo naše klasične udžbenike njemačkog jezika u kojima nije posvećeno dosta pažnje govornom jeziku, što uostalom i nije moguće. Taj je govorni jezik u emisijama zaista dan u govornom obliku. Nismo se ustezali dati katkad nepotpune rečenice (naravno kad to kontekst dopušta), upotrebljavaju se idiomi koji se na višim stilskim nivoima ne nalaze, javljaju se posudnice, naročito iz engleskog jezika, koje su sada jako u modi, npr.

»Party«, »Hobby«. Naravno, to je za nas bio težak posao, jer jezik je živ organizam koji se neprestano mijenja i razvija i nemoguće je obuhvatiti ga u nekoliko emisija, odnosno vrlo je teško odrediti granicu između »Umgangssprache« i slanga. Zato ćemo svakome biti zahvalni za svaku primjedbu i dopunu. Ali s druge strane, to je opet prednost radio-emisija, jer rad na udžbeniku traje i po više godina, pa bi trebalo da taj udžbenik ostane barem nekoliko godina u upotrebi. A radio-emisija radi se 5—6 mjeseci, emitira se i onda možda presnimka živi još godinu-dvije. Zato u materijal mogu ući posve novi izrazi, za koje se u momentu još ne zna kako će se dugo održati u jeziku, kao što su to »heiße Hörschen, Brieffreundin, vollautomatische Ölheizung, eine Geburtstagsparty geben« i sl. Emisije se mogu osvrutati i na posve aktuelne događaje. Nadamo se da time budimo veći interes kod učenika.

Pokušali smo te emisije ne samo vremenski već i prostorno sasvim točno locirati. Na stanovištu smo da se učenicima koji uče strani jezik treba koliko je to moguće približiti i taj narod, naravno u skladu s njihovim uzrastom i predznanjem, da shvate osobenosti tog naroda, da shvate kako postoje razlike i da tako u krajnjoj liniji, rušeći predrasude, bolje upoznaju sebe i svoj narod. Ne treba to raditi u obliku vrijednosnih sudova nego treba naprosto konstatirati razlike, a ako takve emisije obrađujemo radi uvježbavanja govornog jezika u višim razredima gimnazije, možda ćemo moći kazati učenicima rečenicu-dvije o tom kako su te razlike nastale. Tu je raspon ogroman, riječ je katkad o sasvim jednostavnim razlikama u je-lovniku ili radnom vremenu, a ponekad i o takvim koje zadiru u sociološku struk-turu društva, kao što je činjenica da većina udatih žena nije zaposlena. Takve stvari onda svaki nastavnik zaista mora obraditi na svoj način s obzirom na interese i predznanje svog razreda, ali i prema vlastitim afinitetima i informiranosti. Ali to nam nameće odmah i drugi veliki problem: njemački se govori u SRNJ, NDR, Aus-triji i dijelu Švicarske. Dakle gdje locirati? Međutim, kako se u ovoj školskoj go-dini emitira ciklus TV-emisija koji je snimljen u NDR, a u nekim se krajevima na-še države mogu pratiti emisije austrijske televizije i radija, te i inače imamo više kontakta s Austrijom i južnom Njemačkom, odlučili smo da ovaj ciklus emisija lociramo u Hamburgu i na taj način pokušamo sjever Njemačke, koji nam je u mnogo pogleda nepoznat i stran, barem malo približiti našoj djeci.

Posebnu smo pažnju obratili onim izrazima, strukturama i idiomima koji se kod nas pod utjecajem našeg materinskog jezika pogrešno upotrebljavaju. Te smo »greške« katkad tako obradili da smo ih stavljali u usta Dragici, prijateljici jednog od glavnih lica naše serije, Inge Müller. Dragica je dakako Jugoslavenka, ona se do-pisuje s Inge Müller, a kasnije će je i posjetiti u Hamburgu. I tako Müllerovi, »pra-vi Nijemci«, imaju prilike na ovaj ili onaj način »ispraviti« Dragicu. Radili smo to vrlo obazrivo i nadamo se da se naši učenici neće zbog toga uvrijediti.

Što se tiče tehničke strane rada s radio-emisijama, iz mnogih uzgrednih na-pomena proizlazi da je naš prijedlog da se te emisije presnime na magnetofonske vrpce (to može obaviti sam nastavnik, ili nastavnik tehničkog odgoja na istoj školi, ili neki od učenika, koji ionako mnogo presnimavaju muziku) ili da presnimku naručite kod Školskog radija i onda je upotrijebite u kojem razredu vam treba, u kojem času i kako često vam treba i, što je najvažnije, možete upotrijebiti cijelu emisiju isto kao i samo poneki njezin dio. Jednom riječju onda ste potpuno neovisni o terminu emitiranja i možete raditi što, kada, kako i koliko vam u jednom odre-đenom razredu treba. O svim drugim pitanjima u vezi s emisijama najbolje ćete se informirati u časopisu »Radio u školi«, koji izlazi na početku svakog polugodišta i šalje se svim školama u našoj republici.

Nastavnici s kojima sam u seminaru u Brelima obrađivala neke od tih emisija uglavnom su ih dobro primili. Oni koji su već poneku od tih emisija obrađivali u razredu izjavili su da osvježuju rad, da vrlo dobro mogu poslužiti za upotpunja-vanje, uvježbavanje i utvrđivanje kolokvijalnog jezika, naročito ako se radi nje-mački kao drugi strani jezik, zatim da upotpunjuju nastavu raznim aktuelnostima i da daju poticaja za vođenje dirigirane konverzacije. Veliki problem je, dakako,

obilje materijala u svakoj pojedinoj emisiji. Ali tome se može doskočiti ako emisiju presnimimo na vrpcu i podijelimo na dva ili čak više dijelova.

Da vas što je ovdje rečeno ne bi ostalo samo puko teoretiziranje, objavili smo u istom časopisu u rubrici *Živa riječ* četiri emisije u cijelosti, ali bez vježbi.

Nadamo se da će vam ovaj mali prikaz pomoći da uspijete što svrsishodnije i raznolikije organizirati nastavu kao što bi i nama svaka primjedba o emisijama bila dragocjena pomoć.

Nives Sironić-Bonefačić

OBRADA TEKSTA IZ STRANIH NOVINA

Jedna od mogućnosti za proširivanje znanja i za provjeravanje razumijevanja stranog jezika

A) Uvodne napomene

U trećoj ili četvrtoj godini učenja stranog jezika gradivo iz knjige ili gradivo audio-vizuelnih tečajeva može se osvježiti i proširiti na nov način tako da na jednom satu u razredu obradimo kratak članak iz strane dnevne štampe. Učenici će se na taj način zainteresirati za čitanje novina na stranom jeziku, a razumijevanje teksta dat će im novi poticaj za intenzivnijim učenjem stranog jezika. Ovakvim oblikom rada možemo se koristiti na jednome satu kao vježbom razumijevanja i konverzacije, a na slijedećem satu može se, štaviše, provjeriti i pismenost učenika tako da im zadamo da slože plan radnje i da po planu ukratko sastave sadržaj teksta.

B) Izbor teksta

Nastavnik mora vrlo pažljivo odabrati tekst koji će obraditi u razredu. Tekst mora imati određene karakteristike, i to:

1. Mora biti kratak i razumljiv s najviše 10—12 nepoznatih riječi.
2. Sadržaj članka mora biti zanimljiv, a dobro je da se može povezati s već obrađenim gradivom. Vrlo je prikladan akcioni tekst.
3. Tekst ne smije sadržavati odviše podataka teških za pamćenje, a ni gramatičke konstrukcije koje nisu poznate učenicima.
4. Vrlo je dobro ako se tekst i slikovno ilustrira jer slika mnogo olakšava razumijevanje i tumačenje novih riječi.

U novinama je katkada dosta teško pronaći tekst prikladne dužine koji odgovara svim ovim zahtjevima. Zato će nastavnik u početku sam prilagoditi tekst. Iz članka može izbaciti nepotrebne detalje i tako tekst skratiti. Nadalje, neke nepoznate riječi može zamijeniti sinonimima koje učenici već poznaju. Prema tome nastavnik će kod prvih tekstova izvršiti veće promjene. Kad učenici usvoje određen broj riječi, tekstovi mogu biti i duži, a promjene koje će nastavnik unositi bit će sve manje dok napokon svaki učenik ne stekne sposobnost da sam bez većih poteškoća prati tekst izravno iz novina. Na taj ćemo način postepeno osposobiti učenike da i sami čitaju i razumiju stranu štampu.

Tekst koji sam izabrala i obradila u razredu kratak je članak iz crne gradske kronike. Članak sam skratila i prilagodila znanju učenika, a izradila sam i slike koje u cijelosti ilustriraju radnju teksta. Slike su mi vrlo mnogo olakšale tumačenje novih riječi.